

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพและการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับ ตกแต่งจากกระจุดของชุมชนบึงสำนักใหญ่ ตำบล ชากพง อำเภอก แกลง จังหวัด ระยอง ครั้งนี้ คณะผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามหัวข้อดังต่อไปนี้

สภาพทั่วไปของชุมชนบึงสำนักใหญ่

ชุมชนบึงสำนักใหญ่ตั้งอยู่ในหมู่ 5 และ หมู่ 6 ตำบล ชากพง อำเภอก แกลง จังหวัด ระยอง มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มสลับเนินเขา ในฤดูฝนจะมีน้ำอุดมสมบูรณ์ ส่วนในฤดูแล้งน้ำจะไม่พอใช้ เป็นบางเดือน โดยเฉพาะหมู่บ้านมาบเหลาจะโดนจะมีบึงสาธารณะขนาดใหญ่พื้นที่ประมาณ 3,871 ไร่เศษ ซึ่งมีลักษณะพิเศษเป็นป่าพรุน้ำกร่อยและป่าน้ำจืดที่ยังมีสภาพสมบูรณ์ เป็นพื้นที่ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นแหล่งอาหาร การประมง ชาวบ้านเรียกกันว่า “ บึงสำนักใหญ่ ” หรือ “ หนองจำรุง ” โดยในบึงจะมีต้นกกกระจุดอยู่มากมาย ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการนำต้นกระจุดมาใช้ในการสานเสื่อกระจุด อันเป็นวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นมาเป็นเวลานาน ที่เป็นภูมิปัญญาสืบสานถ่ายทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ตกทอดกันมาสู่รุ่นลูกหลานไม่ต่ำกว่า 200 ปีแล้ว บึงสำนักใหญ่ยังเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งวัฒนธรรมและแหล่งทำมาหากินของประชาชนส่วนใหญ่ที่ยากจนในชุมชนรอบๆและชุมชนอื่น

สภาพบ้านเรือนจะตั้งอยู่รอบๆบึงสำนักใหญ่ มีจำนวนกว่า 180 หลังคาเรือน ประชากรกว่า 900 คน(โรงเรียนบ้านมาบเหลาจะโดน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองเขต 2,2548) ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปทั้งในโรงงานอุตสาหกรรม สถานที่พักตากอากาศ และรับจ้างทำการเกษตร ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด ยางพารา นอกจากนี้ยังมีประกอบอาชีพค้าขาย บางส่วนประกอบอาชีพในการสานเสื่อกระจุด และการประมง จึงทำให้มีรายได้น้อย ประกอบกับมีการขายที่ดิน ขุดทรายขายเพื่อใช้ในการก่อสร้าง ทำให้การเกษตรลดน้อยลง

การคมนาคม สามารถติดต่อได้สะดวกทุกฤดูกาลจากรถโดยสารและรถยนต์ส่วนตัว ไฟฟ้ามีทั่วถึง แต่ประปามียังไม่ทั่ว เนื่องจากบ้านเรือนตั้งอยู่กระจายห่างกัน

จากการสังเกตโดยทั่วไปในปัจจุบันมีการบุกรุกใช้พื้นที่บริเวณรอบๆบึงสำนักใหญ่มากขึ้น ซึ่งอาจทำให้เกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนในอนาคตก็เป็นได้

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจาก
กระจูด

การสานเสื่อกระจูดเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้านมาบเหลาชะโอนมาเป็นเวลากว่า 200 ปี และสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่มีการนำเอากกหรือ กระจูดมาสานเป็นเสื่อเพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือนเท่านั้น ต่อมาเมื่อค้ามารับไปขายอีกที และมีการนำเอาไปทำเป็น กระสอบสำหรับใส่น้ำตาล จึงทำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการทำการเกษตร อย่างไรก็ตาม ปัญหาในเวลานั้นคือ ชาวบ้านต่างคนต่างทำ และสานเป็นแต่เสื่ออย่างเดียว จึงโดนกดราคา ซึ่งในการสานเสื่อกระจูดแต่ละผืนจะใช้เวลานาน 2-3 วัน ชาวบ้านจึงมีความต้องการที่จะพัฒนาเสื่อกระจูดให้มีรูปแบบหลากหลายมากยิ่งขึ้น และด้วยเหตุที่ในหมู่บ้านมีบึงสำนึกใหญ่ ที่มีกกกระจูดขึ้นเองตามธรรมชาติมากกว่า 1,000 ไร่ ประกอบกับรัฐบาลได้จัดตั้งและสนับสนุนโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการรวมตัวกันของชาวบ้านจัดตั้ง **กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจูด** ขึ้น เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2544 เริ่มต้นจากการมีสมาชิก จำนวน 17 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านและเป็นการนำเอากกกระจูดซึ่งมีมากมายมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ต่างๆที่จัดทำขึ้น และสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มสมาชิกก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน ดังคำกล่าวของท่านสุนทรภู่ในนิราศเมืองแกลง ว่าไว้ดังนี้

ถึงศาลเจ้าอ่าวสมุทรที่สุดหาด

เลียบลีลาศขึ้นตามช่องที่คลองขวาง

ถึงบ้านแก่งลัดบ้านในย่านกลาง

เห็นฝูงนางสานเสื่อนั้นเหลือใจ

แต่ปากพรอดมือสอดชุกขยิก

จนมือหึงกอแงไม่แบได้

เป็นส่วยบ้านสานส่งเข้ากรุงไกร

เด็กผู้ใหญ่ทำเป็นไม่เว้นคน

ปัจจุบันกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจูด บ้านมาบเหลาชะโอนมีสมาชิกมากกว่า 60 คน มีผลิตภัณฑ์หลัก 3 ประเภท คือ ตะกร้า กระเป๋า และ เสื่อ โดยมีองค์กรและหน่วยงานต่างๆ สนับสนุนหลายแหล่งได้แก่

1. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จำนวนเงิน 200,000 บาท
2. สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง จัดหาวิทยากรผู้ฝึกสอน ตลอดจนอุปกรณ์

ต่างๆ

3. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดระยอง จัดหาสถานที่ออกบูธและแสดงสินค้า

4. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแกลง และ พัฒนาชุมชนจังหวัดระยอง จัดหาสถานที่ออกบูธและแสดงสินค้า

5. เทศบาลตำบล สุนทรภู่ จัดสรรงบประมาณก่อสร้างอาคารที่ทำการกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจูด พร้อมเครื่องจักร (ประมาณ 850,000 บาท) เมื่อ เม.ย.2545

สภาพการผลิตของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระจูด

ในการแปรรูปจากต้นกกกระจูดในหนองน้ำจนกลายมาเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งต่าง ๆ นั้น นับว่าเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจสามารถใช้ประกอบเป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพหลักได้ สำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจูดบ้านมาบเหลาชะโอน ตำบล ชากพง อำเภอ แกลง จังหวัด ระยอง นั้น จะมีการผลิตผลิตภัณฑ์หลัก 3 ประเภท คือ ตะกร้า กระเป๋า และเสื่อ ต่อมา มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นทั้งหมดกว่า 60 แบบ โดยแบบผลิตภัณฑ์เหล่านี้ได้มาจากทั้งกำหนดแบบขึ้นเอง โดยได้มาจากการสำรวจตลาดและการศึกษาความต้องการของลูกค้า และการกำหนดแบบมาจากผู้สั่งซื้อ จากการดำเนินงานดังกล่าวนี้ทำให้ทางกลุ่มได้ฝึกทำ ดัดแปลง ตลอดจนพัฒนาเป็นรูปแบบใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

ปริมาณการผลิต ปริมาณการผลิตจะไม่แน่นอนแล้วแต่ปริมาณการสั่งซื้อของลูกค้าที่สั่งให้ทำ จะมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ถ้ามีการสั่งซื้อเข้ามามากก็就会有การแบ่งกันผลิตในกลุ่มสมาชิกโดยกระจายกันไปขึ้นอยู่กับความยากง่ายของชิ้นงาน

การดำเนินการของกลุ่ม ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 60 คน โดยมีคณะกรรมการดำเนินงาน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ บัญชี ผู้ช่วยบัญชี เหรัญญิก ฝ่ายจัดจำหน่าย ฝ่ายสวัสดิการ ฯลฯ บริหารงานภายใต้กฎระเบียบของกลุ่มซึ่งสมาชิกทุกคนร่วมกันกำหนดขึ้น นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ให้แก่สมาชิกและการให้กู้เงินไปใช้ในการประกอบอาชีพอื่นด้วย และให้สมาชิกมีหุ้นส่วนโดยจ่ายเงินปันผลให้ ปัจจุบันมีการประชุมทุกเดือน(ทุกวันที่ 2 ของเดือน)

รายได้ของสมาชิก สมาชิกจะมีรายได้เฉลี่ยประมาณคนละ 3,000 บาท - 8,000 บาท ต่อเดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ความยากง่าย ขนาด และลวดลายของผลิตภัณฑ์

การจัดจำหน่าย ในการจัดจำหน่ายมีการออกไปจัดบูธแสดงสินค้าตามงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และมีผู้มารับซื้อถึงแหล่งผลิต รวมทั้งมีการส่งออกจำหน่ายต่างประเทศโดยผ่านบริษัทผู้แทนจำหน่าย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายตามความต้องการของตลาด และมีการปรับปรุงตามประเภทของผลิตภัณฑ์อยู่เสมอตามกระแสของตลาด ในปี พ.ศ. 2547 ได้รับการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ประเภทของใช้ ในระดับ 3 ดาว

กระบวนการผลิต

กระบวนการผลิตจะขึ้นอยู่กับลักษณะและรูปแบบของผลิตภัณฑ์ อย่างไรก็ตามขั้นตอนพื้นฐานในการผลิตจะมีความใกล้เคียงกันดังนี้

การเตรียมกระจุต ก่อนที่จะนำเส้นกระจุตไปสานเพื่อทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ต้องมีการเตรียมกระจุต ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ถอนต้นกระจุตที่ได้ขนาดใช้งานได้ ต้นยาวไม่ต่ำกว่า 1 เมตร คัดแบ่งแยกกระจุตออกเป็นกลุ่มโดยแต่ละกลุ่มจะมีความยาวพอ ๆ กัน แล้วนำมาตัดหัวตัดท้ายให้เรียบร้อยเท่ากัน
2. นำต้นกระจุตล้างทำความสะอาด นำไปคลุกกับดินโคลนที่เตรียมไว้(ดินโคลนดังกล่าวเป็นดินโคลนสีขาวขุ่น เนื้อดินละเอียด) เหตุที่ต้องเคลือบผิวต้นกระจุตด้วยดินโคลนเป็นวิธีการแบบพื้นบ้านเพื่อถนอมกระจุตให้คงทน ป้องกันไม่ให้เส้นกระจุตแตก และได้สีธรรมชาติ
3. หลังจากนั้นนำกระจุตที่คลุกดินแล้วไปผึ่งแดดสัก 1 -2 วัน โดยผึ่งบนลานดินที่สะอาด หรือ บนพื้นกระดานจนกว่าจะแห้งสนิท หากไม่แห้งอาจจะมียุงขึ้นได้
4. นำกระจุตที่ตากแห้งแล้วทำการลอกกาบที่บริเวณโคนลำต้นออกให้หมด จากนั้นก็ทำการรวบกระจุตทำเป็นกำ หรือ เป็นมัด แต่ละมัดจะมีความยาวเท่า ๆ กัน โดยเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5-6 นิ้ว แล้วเก็บไว้ในที่ร่มเพื่อนำไปใช้ต่อไป
5. ทำการรีดกระจุตให้แบนเรียบสม่ำเสมอตลอดทั้งเส้น โดยใช้สากตำให้แบน หรือ ใช้เครื่องบดลูกกลิ้งก็ได้ เมื่อรีดจนเรียบพอสมควรแล้วก็ตำด้วยสากอีกครั้งเพื่อให้เส้นกระจุตพองช้า ๆ และเส้นนุ่มลง สามารถนำไปทำการจักสานได้

การย้อมสี ถ้าต้องการย้อมสีให้สวยงามและทำให้ผลิตภัณฑ์น่าใช้ จะนำต้นกระจุตไปย้อมสี ซึ่งสีที่เหมาะสมสำหรับการย้อมนี้มักเป็นสีเข้ม ๆ เท่านั้น เช่น สีดำ สีน้ำตาล สีส้ม สีม่วง สีบานเย็น ฯลฯ ประเภทของสีย้อมที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการย้อมสีกระจุต คือ สีเบสิค (Basic

Dyestuff) เนื่องจากการดูดติดของสีเป็นไปได้ง่าย และรวดเร็วมากเป็นพิเศษ เป็นสีที่มีราคาปานกลาง หาซื้อได้ง่าย แต่มีข้อเสียที่มีความคงทนต่อการซักฟอกและขัดถูค่อนข้างต่ำ อย่างไรก็ตามตามผลิตภัณฑ์ซักสานครจุตมีการนำไปใช้ประโยชน์ในวงการแคบ ๆ เฉพาะอย่างเท่านั้น การย้อมสีกระจุตโดยทั่วไปนักสาลนสีอกระจุตจะนิยมย้อมสีกระจุตดิบและกระจุตที่ผ่านกรรมวิธีฟอกสีด้วยแสงแดด(โดยการนำกระจุตไปฟอกสีด้วยวิธีการตากแดด ซึ่งไม่ใช่การฟอกขาว) โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

1. ทำการรีดต้นกระจุตให้แบนเรียบ อาจจะใช้วิธีการแบบพื้นบ้าน เช่น ตำด้วยสากไม้ หรือเหยียบฟอนกระจุตตลอดแนวด้วยเท้า อาจจะใช้เครื่องบดลูกกลิ้ง เพื่อให้ทำลายข้อปล้องภายในต้นกระจุต สะดวกแก่การขงอดต้นกระจุตในภาชนะรูปแบบต่าง ๆ
2. ทำการลอกกาบที่บริเวณโคนต้นกระจุตออกให้หมด จากนั้นรวบกระจุตทำเป็นมัด ๆ ละประมาณ 300 – 600 กรัม เพื่อสะดวกในการขนถ่ายระหว่างการย้อม
3. นำมัดกระจุตไปซักล้างด้วยน้ำเย็น 1 – 2 ครั้ง เพื่อล้างคราบดินโคลนและสิ่งสกปรกบางส่วนออกไป จากนั้นนำไปแขวนทิ้งไว้ให้สะเด็ดน้ำ
4. นำมัดกระจุตไปต้มในน้ำเดือดประมาณ 15 – 20 นาที เพื่อชะล้างคราบดินโคลนที่เหลือ (หากยังมีคราบดินโคลนหลงเหลืออยู่จะไปปรากฏเป็นคราบสีขาวเด่นชัดที่ผิวกระจุตหลังการย้อมสี) การทำให้สุกจะเป็นผลให้กระจุตเกิดความอ่อนตัว ย้อมสีติดได้ง่ายและสม่ำเสมอกว่าปกติ จากนั้นนำไปแขวนทิ้งไว้ให้สะเด็ดน้ำ
5. นำมัดกระจุตไปซักล้างด้วยน้ำเย็น เพื่อล้างคราบดินโคลนและสิ่งสกปรกที่เหลือ อันจะเป็นอุปสรรคต่อการย้อมสี จากนั้นแขวนให้สะเด็ดน้ำ
6. นำกระจุตไปแผ่ผึ่งแดดจัด ๆ บนพื้นราบ ทิ้งไว้ 2 – 3 วัน โดยทำการกลับต้นกระจุตวันละ 1 ครั้ง เพื่อให้การฟอกสีเป็นไปโดยสม่ำเสมอทั่วตลอดลำต้นกระจุต ทั้งนี้จะต้องทำการเก็บกระจุตเข้าที่ร่มในตอนกลางคืน การตากกระจุตทิ้งไว้ค้างคืนเป็นเวลาหลายวัน จะเกิดราทำให้กระจุตเสียหายได้

ซึ่งวิธีนี้จะเป็นการย้อมสีกระจุตดิบและฟอกสีด้วยแสงแดดจะได้เป็นสีธรรมชาติ แต่ถ้าต้องการย้อมสีกระจุตเพื่อให้มีสีตามต้องการ ทำได้โดยการนำกระจุตที่รีดแล้วมาย้อมสีในภาชนะปากกว้างตื้น ส่วนใหญ่มักจะใช้กะละมังอลูมิเนียม โดยต้มน้ำให้เดือด เติมสีที่ต้องการและเกลือ พอน้ำเดือดนำกระจุตมาพับจุ่มแช่ในน้ำสี 2 – 3 นาที แล้วนำไปผึ่งแดดให้แห้ง ก่อนนำไปใช้ซักสานครจุตต่อไป

การจักสานกระจูด มีขั้นตอนดังนี้

1. การวางเรียงต้นกระจูดที่เตรียมไว้แล้ว จะต้องให้ปลายกับโคนต้นวางสลับกัน เพราะถ้าไม่สลับกันจะทำให้ผลิตภัณฑ์เสียรูปทรงได้
2. การวางลวดลาย ผู้จักสานจะต้องวางต้นกระจูดสีพื้นและสีอื่น ๆ ตามแบบผลิตภัณฑ์ที่กำหนดไว้ ลวดลายที่ใช้ในการจักสานจะทำให้เนื้อกระจูดสวยงามและบ่งบอกถึงภูมิปัญญาของผู้จักสาน ลักษณะลวดลายจึงมีหลายรูปแบบ เช่น ลายสอง ลายสาม ลายสี่ ลายลูกแก้ว ลายดอกพิกุล ลายดอกจันทร์ ลายก้านต่อดอก ลายดาวล้อมเดือน หรือ อาจจะเป็นรูปต้นไม้ ใบไม้ รูปสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น แต่ที่นิยมกันมากที่สุด คือ ลายสอง
3. การสาน เริ่มต้นสานจากริม โดยเริ่มจากปลายด้านใดด้านหนึ่งไปจนสุดอีกด้าน ตามลวดลายที่ผู้จักสานต้องการ แต่ผลิตภัณฑ์บางอย่างอาจจะเริ่มสานจากกึ่งกลางของดอกกระจูดก็ได้ ผู้จักสานส่วนใหญ่จะใช้ทำนั่งขัดสมาธิ หรือนั่งชันเข่าข้างเดียว
4. การตกแต่ง หลังจากจักสานเสร็จแล้วจะต้องเก็บ หรือ พับริมและตัดหนดปลายดอกกระจูดที่เหลือออก จะพับริม 2 แบบ คือ พับกลับและแบบช่อริม โดยพับปลายดอกเข้าหาผืนเสื่อ แล้วสานตามลวดลายเดิมประมาณ 4 นิ้ว แล้วตัดปลายที่เหลือออก
5. นำไปจัดทำเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่างๆตามต้องการ เช่น กระเป๋า ต้องใส่หู หรือ ใส่ซิปป เป็นต้น
6. ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการเคลือบโดยใช้ยูรีเทนให้มันวาวสวยงามและคงทนตามแต่ผู้ซื้อต้องการ

ปัญหา อุปสรรค และความต้องการ

ปัญหา อุปสรรค และความต้องการของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระจูด มีดังต่อไปนี้

1. ต้องการศึกษาเพิ่มเติมในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยและได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น
2. ต้องการศึกษาเพิ่มเติมในด้านการพัฒนาลวดลายให้มีหลายรูปแบบและมีความต้องการย้อมสีสมัยใหม่ให้ผลิตภัณฑ์มีสีสันสวยงามมากขึ้นและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์
3. ต้องการศึกษาด้านการออกแบบและจัดทำบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามเหมาะสมเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์

4. ขาดงบประมาณในการพัฒนาเครื่องมือ เครื่องใช้ในการรีด โรงเก็บวัตถุดิบ อุปกรณ์ ย้อมสี และการจัดตู้แสดงสินค้าเมื่อมีคนมาขอเยี่ยมชมผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ รวมทั้งโต๊ะ เก้าอี้

5. ต้องการขยายกำลังการผลิต ซึ่งอุปกรณ์ เครื่องใช้ในการผลิตมีไม่เพียงพอ ทำให้ผลิต ไม่ค่อยทันตามที่ได้รับคำสั่งซื้อ

อย่างไรก็ตามจากการสังเกต การสัมภาษณ์พูดคุยกับสมาชิกภายในกลุ่มฯ พบว่า

1. แหล่งวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต โดยเฉพาะกระจูดที่มีอยู่ในบึงสำนักรใหญ่ ซึ่งเป็นกระจูด ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติจะมีขนาดเล็กและไม่ยาวนัก และมีโอกาสที่จะถูกบุกรุกทำลายได้ เนื่องจากพื้นที่บริเวณบึงสำนักรใหญ่มีการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ดังนั้นในอนาคตอาจจะ ทำให้แหล่งของกกกระจูดไม่เพียงพอ ถ้ามีการขยายตัวในการผลิตผลิตภัณฑ์จากกระจูดเพิ่มมากขึ้น

2. วัตถุดิบที่เก็บไว้ใช้ในการผลิตมักจะมีปัญหาเรื่องเชื้อรา ทำให้เก็บไว้ได้ไม่นาน และไม่ มีที่เก็บ

3. สมาชิกภายในกลุ่มมีความชำนาญในการจักสานและมีฝีมือความละเอียดแตกต่างกัน ทำให้การผลิตผลิตภัณฑ์จากกระจูดแต่ละอย่างต้องอาศัยความสามารถเฉพาะราย ไม่สามารถ ทดแทนกันได้ การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนค่อนข้างล่าช้า แต่อย่างไรก็ตามสมาชิก ภายในกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันผลักดันกันสอน ช่วยให้สมาชิกมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

4. ในระหว่างกระบวนการผลิต จากการสังเกตในขั้นตอนการเคลือบพายุรีเทน สมาชิกที่ ทำการทำได้ใช้ผ้าปิดปากและจมูก อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้

5. ทางกลุ่มฯ ควรมีการศึกษาและเรียนรู้การสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายใหม่เพิ่มขึ้น เนื่องจากช่องทางหลักที่ทางกลุ่มฯ ใช้ คือ การแสดงสินค้าตามสถานที่ต่าง ๆ เพียงช่องทางเดียว

6. ในการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกนั้น มีสมาชิกหลายรายไม่สามารถที่จะเข้ารับการอบรมได้ตลอดหลักสูตรของการอบรม เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอยู่แล้ว การ จักสานกระจูดเป็นเพียงอาชีพเสริม

7. สมาชิกภายในกลุ่มส่วนใหญ่จะมีอายุมากกว่า 50 ปี ที่เป็นเด็ก หรือ เยาวชนที่มาฝึก การจักสานนั้นแทบไม่มี ในอนาคตอาจจะไม่มีผู้สืบทอดภูมิปัญญานี้ ถ้าเห็นว่าอาชีพนี้มีความ ยุ่งยากและได้ค่าตอบแทนต่ำ

ประโยชน์ของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับ ตกแต่งจากกระจูด

หลังจากสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระจูดชุมชนบึงสำนึกใหญ่แล้ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ทำให้เกิดอาชีพและสร้างรายได้ให้กับสมาชิก
2. ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ในการทำงาน สมาชิกที่มีฝีมือที่มีความชำนาญจะช่วยสอนและแนะนำ ทำให้มีความรักความผูกพันที่ดีต่อกัน
3. ทำให้เกิดกระบวนการคิดและพัฒนา เช่น ความคิดสร้างสรรค์ผลงานให้ทันสมัย ไม่ซ้ำซ้อนและมีความหลากหลาย เนื่องจากการพูดคุยพบปะกันบ่อย ๆ
4. ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้การจัดการธุรกิจและระบบการตลาด
5. ทำให้เกิดความเป็นประชาธิปไตย สมาชิกมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และช่วยกันตัดสินใจในงานของกลุ่ม
6. ทำให้สมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ดังนั้นจึงก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น ช่วยกันคิดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบและลวดลายหลากหลายเพิ่มมากขึ้น หรือ การที่มีนักท่องเที่ยวมาซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ทำให้สมาชิกและคนในชุมชนเกิดความรักและความห่วงใย เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชุมชนของตน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ในภูมิปัญญาท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทุกคนช่วยกันรักษาไม่ให้น้ำเน่าเสีย ไม่ทิ้งขยะ ไม่ทำลายธรรมชาติ เพื่อที่จะให้คนนอกชุมชนได้เห็นความสวยงามของสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน และมีการทำงานอยู่กับบ้านอยู่กับท้องถิ่นของตนก่อให้เกิดครอบครัวอบอุ่นขยายเป็นชุมชนเข้มแข็งต่อไป และการที่มีงานทำมีรายได้ มีการพบปะพูดคุยกันมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ

การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระจูด

ในการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระจูดของชุมชนบึงสำนึกใหญ่นั้น แต่ดั้งเดิมชาวบ้านสานได้แต่เสื่ออย่างเดียวและต่างคนต่างทำ ในการสานใช้เวลาวัน 2 – 3 วัน ขายได้ก็ราคาไม่แพง เมื่อรวมกันเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจูด บ้านมาบ

เหลาชะโอน แล้วทางอุตสาหกรรมจังหวัดระยองได้ช่วยเหลือโดยส่งวิทยากรเข้ามาอบรมการแปรรูปกระจุต และมีการพัฒนาสินค้าให้มีความหลากหลายมากขึ้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลและการวิเคราะห์สถานการณ์(SWOT analysis) จะเห็นได้ว่ากลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจุต บ้านมาบเหลาชะโอน ตำบล ชากพง อำเภอ แกลง จังหวัด ระยอง มีจุดแข็งหลายอย่างที่จะทำให้มีความสามารถในการแข่งขันได้ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระจุตของชุมชนบึงสำนกใหญ่เป็นสินค้าที่ไว้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยเฉพาะกกระจุตที่มีอยู่มากในบึงสำนกใหญ่ ทำให้สามารถประหยัดต้นทุนได้มาก

2 สมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่มีความชำนาญในการสานเสื่อมาก่อน เมื่อเพิ่มเติมความรู้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์และลวดลาย ทำให้สามารถดัดแปลงรูปแบบผลิตภัณฑ์และลวดลาย และสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้นได้ง่าย

3. มีหน่วยงาน องค์กร บุคลากร ให้การสนับสนุน ช่วยแนะนำ ให้ความรู้อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรูปแบบ ลวดลาย การทำธุรกิจและการตลาด

4. สถานที่ตั้งของกลุ่มและชุมชน อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวและใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดระยอง เช่น ชายหาดแหลมแม่พิมพ์ บ้านเพ หาดแม่รำพึง สวนสน วังแก้ว อนุสาวรีย์สุนทรภู่ เป็นต้น นอกจากนี้ระยะทางยังไม่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ ทำให้ได้เปรียบในด้านการตลาดและการจำหน่าย สามารถตั้งราคาไม่แพงได้

5. ในการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระจุตของชุมชนบึงสำนกใหญ่เป็นงานหัตถกรรม(Hand Made) ที่ต้องใช้ฝีมือและความประณีตในการจักสาน ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีในการผลิตมากมาย ทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องจักรมากนัก ต้นทุนการผลิตจึงไม่มาก

อย่างไรก็ตามกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจุตนี้ก็มีจุดอ่อน(weakness) อยู่บ้างดังนี้

1. เป็นสินค้าที่มีขนาดและรูปร่างที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้บรรจุภัณฑ์ห่อหุ้มได้
2. ในด้านของตราสินค้า(brand) ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายจากผู้บริโภค
3. ช่องทางการจำหน่ายสินค้ายังไม่มีความแน่นอน

ส่วนโอกาส(opportunity) ของกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจูดในการที่จะขยายการผลิตนั้นมีอยู่ดังนี้

1. ในช่วงเศรษฐกิจไม่ค่อยดี ราคาน้ำมันแพง แต่ผลิตภัณฑ์จากกระจูดของกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจูด บ้านมาบเหลาชะโอน มีผู้บริโภคสนใจมากขึ้น เนื่องจากผลิตภัณฑ์มีความสวยงาม คงทน นำใช้ และราคาไม่แพงนัก
2. มีลูกค้าสั่งซื้อสินค้าเพิ่มมากขึ้น มีผู้สั่งซื้อและรับนำไปจำหน่ายในต่างประเทศ ส่วนปัญหา อุปสรรค นั้นได้กล่าวไว้บ้างแล้วในตอนต้น แต่ที่สำคัญได้แก่
 1. มีคู่แข่งที่ทำการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระจูดหลายกลุ่ม ซึ่งมีผลิตภัณฑ์เหมือนกัน หรือ ใกล้เคียงกัน
 2. ในการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระจูด จะต้องใช้ฝีมือ ความประณีต ความละเอียดและประสบการณ์ สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนมีความสามารถและความชำนาญที่แตกต่างกัน ถ้าหากมีการสั่งซื้อสินค้าจำนวนมาก อาจผลิตไม่ทันกับความต้องการของลูกค้า

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจูด บ้านมาบเหลาชะโอนนั้นมีความศักยภาพมีความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากมีความได้เปรียบหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการมีวัตถุดิบในการผลิตที่เอื้อต่อการผลิตจำนวนมากในบึงสำนกใหญ่ ซึ่งเป็นกระจูดน้ำกร่อยที่มีความเหนียว เป็นมันสวยงาม คงทน ประกอบกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงก่อให้เกิด ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระจูดหลากหลายรูปแบบที่มีความสวยงาม ฝีมือประณีต และราคาไม่แพง จนได้รับความสนใจจากผู้ซื้อมากขึ้น

แนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระจูดของชุมชนบึงสำนกใหญ่

ผลจากนโยบายภาครัฐ ทำให้สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ สินค้า OTOP ที่พัฒนาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจนเติบโตเป็นสินค้าที่ได้รับการยอมรับ อย่างไรก็ตามเพื่อให้อาชีพจักสานกระจูดและการผลิต ผลิตภัณฑ์กระจูดอยู่กับชุมชนบึงสำนกใหญ่อย่างยั่งยืนต่อไป ดังนั้นจึงต้องหาแนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่งจากกระจูดให้มีคุณภาพ ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. การฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในการพัฒนารูปแบบและลวดลายเพื่อเพิ่มพูนความหลากหลาย รูปแบบของผลิตภัณฑ์กระจูดนั้นแต่เดิมนิยมสานเป็นเสื่อ หรือ สาดและกระสอบสำหรับบรรจุสิ่งของ ปัจจุบันมีหน่วยงานราชการหลายแห่งได้ให้คำแนะนำและจัดฝึกอบรมให้

ความรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 9 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระยอง สำนักงานพาณิชย์จังหวัดระยอง สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอกาหลง กรมพัฒนาชุมชน และเทศบาลตำบล สุนทรภู่ ทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณ จัดหาวิทยากรให้ความรู้และการจัดหาสถานที่แสดงสินค้า ดังนั้นจึงได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากกระจูดเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ เช่น กระเป๋า เสื้อผ้าได้ ตะกร้า และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ อีก มากมาย

จากการที่ได้นำวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถมาช่วยแนะนำในการพัฒนารูปแบบ ผลิตภัณฑ์และลวดลาย ทำให้ทาง กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจูด บ้านมาบเหลาพะอิน สามารถ พัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเป็นมากกว่า 60 รูปแบบของผลิตภัณฑ์ ซึ่งจากการฝึกอบรมนี้ เป็นการพัฒนามาตรฐานในการผลิตและรักษาคุณภาพของสินค้า ทำให้สามารถใช้เป็นพื้นฐาน ในการค้นคว้าพัฒนารูปแบบและกรรมวิธีในการผลิต ซึ่งรูปแบบของผลิตภัณฑ์เหล่านี้จึงได้รับการ ปรับปรุงให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวที่มาเยือน ในด้านลวดลายที่ใช้ใน การจักสานแต่เดิมจะเป็นลายสอง ลายสาม หรือ ลายขัด เป็นส่วนใหญ่ แต่จากการฝึกอบรมทำ ให้สมาชิกสามารถสานลายอื่นได้เพิ่มมากขึ้น เช่น ลายลูกแก้ว ลายดาวล้อมเดือน ลายดอกพิกุล ลายตัวหนังสือ เป็นต้น ซึ่ง จะเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับเสื้อและผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ เป็นการ ดึงดูดใจลูกค้ามากขึ้น

อย่างไรก็ตามจำนวนรูปแบบของผลิตภัณฑ์และลวดลายที่เพิ่มขึ้นนั้นจะมีสมาชิกเพียงบาง คนเท่านั้นที่มีฝีมือสามารถผลิตได้ดีมีคุณภาพ ดังนั้น การฝึกอบรมให้ความรู้แนะนำจึงควรทำ อย่างต่อเนื่อง เพราะการผลิตผลิตภัณฑ์จักสานกระจูดเป็นการใช้ทักษะฝีมือ ความคิดสร้างสรรค์ และประสบการณ์ส่วนบุคคลเป็นสำคัญ

2. การเพิ่มมาตรฐานคุณภาพสินค้า โดยการสร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์ตัวอย่างเป็น แม่แบบในการขึ้นรูป เนื่องจากการสานผลิตภัณฑ์บางรูปแบบนั้นจำเป็นต้องมีแม่แบบเพื่อช่วยทำ ให้ผลิตภัณฑ์มีขนาด รูปร่างออกมาเป็นทรง หรือ ขนาดที่เท่า ๆ กัน จะเป็นการช่วยให้ผลิตภัณฑ์ ที่ได้มีมาตรฐานและมีความสม่ำเสมอ

3. อบรมเกี่ยวกับการย้อมสีกระจูด เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีสีสวยงาม จะเป็นการเพิ่ม มูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และดึงดูดความสนใจมากขึ้น แต่เดิมสีที่ใช้ย้อมมักจะทำให้ผลิตภัณฑ์จาก กระจูดมักจะลอกเมื่อนำมาใช้งาน ทำให้ความนิยมในการใช้ผลิตภัณฑ์จากกระจูดลดลงได้ เนื่องจากผู้ผลิตขาดความรู้ความชำนาญในการย้อมสี ดังนั้นจึงควรเพิ่มเติมความรู้ด้านการย้อมสี ให้แก่กลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจูด บ้านมาบเหลาพะอิน

4. อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่ม การทำแผนธุรกิจ การตลาด เนื่องจากการดำเนินการของกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจูด บ้านมาบเหลาชะโอน นั้นจะอาศัยความสามารถของผู้ในกลุ่มที่ทำหน้าที่ประสานงานและดำเนินการด้านต่าง ๆ และมีกรรมการเพียงไม่กี่คนที่ดำเนินการ ดังนั้นจึงควรให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อที่จะเรียนรู้ในการลดต้นทุนในการผลิต การกำหนดราคาขาย การตลาดการจัดจำหน่าย เนื่องจากการจำหน่ายนั้นยังกระจายไม่ทั่วถึง ส่วนใหญ่จะจำหน่ายในแหล่งผลิต คือ ในที่ทำการของกลุ่มฯ และการนำไปจำหน่ายในงานจัดแสดงสินค้าตามสถานที่ต่าง ๆ ที่หน่วยงานราชการจัดเท่านั้น

5. อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่มฯ ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาในเว็บไซต์ สิ่งพิมพ์ หรือ แผ่นพับ

6. ควรสร้างตราสินค้า(brand) ที่เป็นของกลุ่ม เนื่องจากผลิตภัณฑ์จักสานกระจูดเป็นหัตถกรรม(Hand Made) ที่เอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังนั้นจึงควรจัดทำเพื่อที่จะได้มีการประชาสัมพันธ์และออกงานแสดงสินค้า แนะนำการใช้ และมีการส่งผลิตภัณฑ์เข้าประกวดในงานเมื่อมีโอกาส

7. ศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการในกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานกระจูดที่มีชื่อเสียง เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้เครือข่าย เช่น ในจังหวัดทางภาคใต้

8. ในด้านวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ซึ่งเป็นกระจูดที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติบริเวณบึงลำน้ำใหญ่ มักจะได้ต้นกระจูดที่มีความไม่สม่ำเสมอ แต่ในปัจจุบันมีการบุกรุกเพื่อนำพื้นที่ไปใช้ประโยชน์ทางด้านอื่นมากขึ้น อาจจะทำให้แหล่งวัตถุดิบลดลงได้ ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีแปลงปลูกกระจูด จะเป็นการเพิ่มอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านอีกทางหนึ่ง

สรุปได้ว่าแนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และเครื่องประดับ ตกแต่งจากกระจูดของชุมชนบึงลำน้ำใหญ่ ตำบล ชากพง อำเภอ แกลง จังหวัดระยอง สามารถดำเนินการได้หลายแนวทาง ทั้งการพัฒนาตัวสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การเพิ่มช่องทางในการกระจายสินค้า สร้างศักยภาพทางเทคนิคให้แก่สมาชิกไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐาน การพัฒนาบริหารจัดการทั่วไป การพัฒนาความรู้ด้านต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นการทำให้อาชีพจักสานกระจูดซึ่งเป็นหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นมรดกตกทอดสู่รุ่นลูกหลานต่อไปได้อย่างยั่งยืน